

УДК 165.242:001.8:378.147

Плюралізм методологій у курсі «Філософія науки» як чинник формування дослідницької компетентності аспірантів з публічного управління та адміністрування

**PLURALISM OF METHODOLOGIES IN THE COURSE
«PHILOSOPHY OF SCIENCE» AS A FACTOR IN THE FORMATION
OF RESEARCH COMPETENCE OF POSTGRADUATE STUDENTS IN
PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION**

РОМАНЕНКО Михайло Ілліч –
*доктор філософських наук, профе-
сор, професор кафедри філософії,
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної
освіти» Дніпропетровської облас-
ної ради», вул. Володимира Антоно-
вича, 70, м. Дніпро, 49101, Україна*

ROMANENKO Mykhailo Illich –
*Doctor of Sciences in Philosophy,
Professor; Professor of the Department of
Philosophy, Communal institution of higher
education «Dnipro Academy of Continuing
Education» of the Dnipropetrovsk Regional
Council», 70, Volodymyr Antonovych St.,
Dnipro, 49101, Ukraine*

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1495-6762>

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-698X/2026-1-2>

***Анотація.** У статті здійснено теоретичний аналіз ролі методологічного плюралізму у сучасній науці та обґрунтовано його значення для формування дослідницької компетентності аспірантів у системі підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». Актуальність дослідження зумовлена зростанням складності наукового знання, міждисциплінарним характером сучасних досліджень та необхідністю розвитку у майбутніх науковців здатності орієнтуватися у різноманітті теоретичних підходів і методологічних стратегій. Показано, що у сучасній філософії науки методологічний плюралізм розглядається як важлива характеристика розвитку наукового знання, яка відображає співіснування різних дослідницьких програм, теоретичних моделей і пояснювальних концепцій. Наголошено, що визнання множинності методологічних підходів сприяє більш глибокому аналізу складних соціальних явищ та відкриває можливості для інтеграції різних дослідницьких стратегій. Особливу увагу приділено значенню методологічного плюралізму у соціальних і управлінських дослідженнях, де об'єкти аналізу характеризуються багатовимірністю, динамічністю*

© РОМАНЕНКО Михайло Ілліч

та взаємодією різних соціальних інститутів. У цьому контексті доведено доцільність поєднання різних методологічних підходів і дослідницьких методів, що дозволяє забезпечити більш комплексний аналіз процесів публічного управління. Обґрунтовано, що важливу роль у формуванні методологічної культури майбутніх дослідників відіграє курс «Філософія науки», який є складовою підготовки аспірантів у системі вищої освіти. Використання принципів методологічного плюралізму у викладанні цього курсу сприяє розвитку критичного мислення, формуванню здатності до методологічної рефлексії та усвідомленого вибору дослідницьких стратегій. Зроблено висновок, що інтеграція ідей методологічного плюралізму у зміст і методику викладання курсу «Філософія науки» сприяє формуванню дослідницької компетентності аспірантів, розвитку їхньої методологічної культури та підвищенню якості наукових досліджень у сфері публічного управління.

Ключові слова: методологічний плюралізм, філософія науки, дослідницька компетентність, аспіранти, підготовка науковців, методологія науки, публічне управління, наукове пізнання.

Abstract. *The article provides a theoretical analysis of the role of methodological pluralism in contemporary science and substantiates its significance for the development of research competence of PhD students within the system of third-level higher education training in the specialty of Public Administration and Management. The relevance of the study is determined by the growing complexity of scientific knowledge, the interdisciplinary nature of modern research, and the need to develop researchers' ability to navigate a variety of theoretical approaches and methodological strategies. It is shown that in contemporary philosophy of science methodological pluralism is considered an important characteristic of the development of scientific knowledge, reflecting the coexistence of different research programmes, theoretical models, and explanatory concepts. Recognition of the plurality of methodological approaches contributes to a deeper analysis of complex social phenomena and opens opportunities for integrating various research strategies and conceptual frameworks. Particular attention is paid to the significance of methodological pluralism in social and administrative research, where the objects of analysis are characterized by multidimensionality, dynamism, and interaction of different social institutions. In this context, the expediency of combining different methodological approaches and research methods is substantiated, which makes it possible to ensure a more comprehensive analysis of public administration processes. It is argued that the course «Philosophy of Science» plays an important role in developing the methodological culture of future researchers and constitutes an essential component of PhD training in higher education. The use of methodological pluralism principles in teaching this course contributes to the development of critical thinking, the ability for*

methodological reflection, and the conscious selection of research strategies. The study concludes that integrating the ideas of methodological pluralism into the content and teaching methodology of the Philosophy of Science course contributes to the development of research competence of PhD students, the formation of their methodological culture, and the improvement of the quality of scientific research in the field of public administration.

Key words: *methodological pluralism, philosophy of science, research competence, PhD students, research training, methodology of science, public administration, scientific knowledge.*

Вступ. Сучасний етап розвитку науки характеризується зростанням складності дослідницьких об'єктів, міждисциплінарністю наукового знання та посиленням ролі методологічної рефлексії у науковій діяльності. За цих умов особливого значення набуває проблема підготовки молодих дослідників, здатних орієнтуватися у різноманітті теоретичних підходів, методологічних стратегій та дослідницьких практик. У підготовці аспірантів спеціальності «Публічне управління та адміністрування» проблема формування методологічної культури дослідника набуває особливої актуальності у зв'язку з міждисциплінарним характером цієї галузі знань. У системі підготовки аспірантів важливу роль у формуванні таких компетентностей відіграє курс «Філософія науки», який покликаний не лише ознайомити майбутніх науковців із загальними принципами наукового пізнання, але й сформулювати здатність до критичного осмислення методологічних засад дослідницької діяльності.

В умовах розвитку сучасної науки дедалі більшої актуальності набуває ідея методологічного плюралізму, що передбачає визнання множинності наукових підходів, теоретичних моделей і дослідницьких стратегій. Такий підхід дозволяє розглядати наукове пізнання як складну систему взаємодії різних концептуальних рамок і пояснювальних моделей. Для галузі публічного управління та адміністрування це має особливе значення, оскільки дослідження у цій сфері поєднують елементи соціальних, політичних, економічних та управлінських наук, що зумовлює необхідність використання різних методологічних інструментів.

Разом з тим у практиці підготовки аспірантів курс «Філософія науки» нерідко зводиться до ознайомлення з окремими концепціями історії науки або загальними положеннями епістемології, тоді як потенціал цього курсу у формуванні дослідницької культури та методологічної компетентності майбутніх науковців використовується недостатньо. Це актуалізує потребу у більш глибокому осмисленні ролі методологічного плюралізму у змісті та викладанні даного курсу, а також у визначенні його значення для розвитку дослідницьких компетентностей аспірантів спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

У цьому контексті постає необхідність теоретичного аналізу методологічного плюралізму як важливої характеристики сучасної науки, а також з'ясування його дидактичного потенціалу у формуванні здатності аспірантів до критичного аналізу наукових підходів, вибору адекватних методів дослідження та здійснення самостійної наукової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика методологічного плюралізму посідає важливе місце у сучасній філософії науки та безпосередньо пов'язана з питаннями підготовки дослідників у системі вищої освіти. Теоретичні засади осмислення різноманітності наукових підходів сформувалися у межах постпозитивістської традиції філософії науки, що акцентує увагу на множинності дослідницьких стратегій та моделей пояснення наукових явищ. У подальших дослідженнях ця проблематика активно розробляється у міждисциплінарному полі методології науки, де плюралізм розглядається як одна з ключових характеристик розвитку сучасного наукового знання, що відображає співіснування різних теоретичних підходів, дослідницьких стратегій і пояснювальних моделей.

У сучасних дослідженнях ідеї плюралізму отримали розвиток у працях сучасних філософів науки. Зокрема, у роботах С. Келлерт, Г. Лонгіно та К. Уотерса науковий плюралізм розглядається як принцип організації сучасного наукового знання, що передбачає співіснування різних теоретичних моделей та методологічних стратегій [4]. Подібну позицію розвивають Д. Людвіг та С. Рупі, які підкреслюють, що плюралізм є важливою умовою продуктивності наукових досліджень та ефективного вирішення складних міждисциплінарних проблем [8]. У дослідженнях Х. Чанга науковий плюралізм розглядається як необхідна умова збереження альтернативних дослідницьких традицій та джерело інновацій у науці [1].

Значна увага у сучасній науковій літературі приділяється також проблемі методологічного плюралізму в соціальних та управлінських дослідженнях. У вітчизняних дослідженнях методологічні аспекти аналізу публічного управління також розглядаються у працях О. Ясюк та О. Дегтяр, де обґрунтовується необхідність використання комплексних і міждисциплінарних підходів до дослідження управлінських процесів у складних соціальних системах [16]. Подібні підходи простежуються і у зарубіжних методологічних дослідженнях, де увага приділяється можливостям інтеграції різних дослідницьких стратегій для аналізу складних соціальних систем. Так, Г. Мідглі обґрунтовує системний підхід до дослідження складних соціальних явищ, який передбачає поєднання різних методологічних стратегій [9]. Подібні ідеї розвиває Дж. Мінгерс, який доводить доцільність інтеграції кількісних і якісних методів дослідження в межах єдиної плюралістичної методології [10]. У дослідженнях Р. Уайтлі підкреслюється, що конкуренція різних наукових підходів сприяє

підвищенню ефективності розвитку науки та формуванню нових напрямів досліджень [15].

Окремий напрям сучасних досліджень пов'язаний із вивченням ролі плюралізму у розвитку наукового мислення та підготовці дослідників. Зокрема, у працях В. Вейта та С. Вейгла розглядається концепція модельного плюралізму, відповідно до якої різні теоретичні моделі можуть взаємодоповнювати одна одну у процесі пояснення складних явищ [14; 13]. У сфері освітніх досліджень підкреслюється, що використання різних концептуальних та методологічних підходів сприяє розвитку критичного мислення та дослідницької компетентності студентів і аспірантів [3; 12].

Таким чином, аналіз сучасної наукової літератури засвідчує, що методологічний плюралізм розглядається як одна з фундаментальних характеристик сучасної науки. Водночас у наукових дослідженнях недостатньо висвітленими залишаються питання використання плюралістичного підходу у викладанні курсу «Філософія науки» для аспірантів спеціальності «Публічне управління та адміністрування». Це зумовлює необхідність подальшого теоретичного осмислення ролі методологічного плюралізму як чинника формування дослідницької компетентності майбутніх науковців у сфері публічного управління.

Метою дослідження є теоретичне осмислення та обґрунтування ролі методологічного плюралізму у викладанні курсу «Філософія науки» як чинника формування дослідницької компетентності аспірантів спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Виклад основного матеріалу. Методологічний плюралізм у сучасній науці розглядається як важлива характеристика розвитку наукового знання, що відображає множинність теоретичних підходів, дослідницьких програм і пояснювальних моделей. Такий підхід сформувався у межах постпозитивістської традиції філософії науки, у якій було поставлено під сумнів уявлення про існування єдиного універсального методу наукового пізнання. У цьому контексті розвиток науки розглядається як процес взаємодії різних дослідницьких програм, концептуальних моделей та теоретичних парадигм.

Для досліджень у сфері публічного управління методологічний плюралізм має особливе значення, оскільки управлінські процеси охоплюють соціальні, політичні, економічні та інституційні виміри. Це зумовлює необхідність використання міждисциплінарних дослідницьких стратегій та поєднання різних методологічних підходів.

У філософії науки підкреслюється, що наукове знання не є однорідною системою, а формується у межах різних дослідницьких традицій, кожна з яких пропонує власні підходи до пояснення явищ та інтерпретації результатів дослідження. У цьому сенсі науковий плюралізм відображає не лише різноманіття методів, але й множинність теоретичних рамок, у межах яких здійснюється наукове пізнання [4; 8]. Дослідники наголошують, що

співіснування різних моделей пояснення дозволяє більш повно аналізувати складні явища та сприяє розвитку науки через конкуренцію альтернативних підходів [1].

Особливого значення методологічний плюралізм набуває у соціальних і управлінських науках. Дослідження процесів публічного управління пов'язані з аналізом складних соціальних систем, що характеризуються багаторівневністю, динамічністю та взаємодією різних соціальних інститутів. У зв'язку з цим використання лише одного методологічного підходу часто не дозволяє повною мірою пояснити природу управлінських процесів. Саме тому у сучасних дослідженнях обґрунтовується доцільність поєднання різних дослідницьких стратегій, що передбачає інтеграцію кількісних і якісних методів аналізу, а також використання різних аналітичних моделей [9; 10].

У науковій літературі підкреслюється, що плюралізм дослідницьких підходів сприяє підвищенню ефективності наукових досліджень та формуванню нових напрямів розвитку науки. Конкуренція різних наукових концепцій та методологічних стратегій розглядається як важливий чинник інноваційного розвитку наукового знання [15]. Водночас сучасні дослідники звертають увагу на те, що різні теоретичні моделі можуть не лише конкурувати між собою, але й взаємодоповнювати одна одну у процесі пояснення складних явищ [14; 13].

У цьому контексті особливого значення набуває проблема формування дослідницької компетентності аспірантів. Під дослідницькою компетентністю у сучасній педагогічній та методологічній літературі розуміють здатність майбутнього науковця здійснювати самостійний науковий пошук, формулювати дослідницькі проблеми, обирати адекватні методи дослідження та інтерпретувати отримані результати у межах відповідних теоретичних підходів. Формування таких компетентностей значною мірою залежить від розвитку методологічної культури дослідника, що передбачає усвідомлення різноманіття наукових методів та здатність критично оцінювати їхні можливості і обмеження.

Важливу роль у цьому процесі відіграє курс «Філософія науки», який є складовою підготовки аспірантів у системі вищої освіти. Його зміст спрямований на формування у майбутніх дослідників цілісного уявлення про структуру наукового знання, логіку розвитку науки та методологічні засади наукового пізнання. У межах цього курсу аспіранти отримують можливість ознайомитися з різними концепціями науки, що дозволяє сформувати у них більш глибоке розуміння природи наукового дослідження.

Використання принципів методологічного плюралізму у викладанні курсу «Філософія науки» сприяє розвитку критичного мислення та здатності до методологічної рефлексії. Ознайомлення з різними підходами до розуміння науки дозволяє аспірантам усвідомити умовність багатьох наукових

концепцій та навчитися обґрунтовувати власні дослідницькі позиції. У цьому сенсі плюралізм виступає не лише характеристикою сучасної науки, але й важливим дидактичним принципом підготовки науковців.

Отже, методологічний плюралізм може розглядатися як важлива концептуальна основа викладання курсу «Філософія науки» у системі підготовки аспірантів. Його використання у навчальному процесі сприяє формуванню дослідницької культури майбутніх науковців, розвитку їхньої здатності до критичного аналізу наукових підходів та усвідомленого вибору методів дослідження.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що методологічний плюралізм є однією з фундаментальних характеристик розвитку сучасної науки, яка відображає співіснування різних теоретичних підходів, дослідницьких стратегій і моделей пояснення наукових явищ. Такий підхід дозволяє розглядати наукове пізнання як складну систему взаємодії різних концептуальних рамок і дослідницьких програм, що особливо важливо для дослідження багатовимірних соціальних процесів.

Встановлено, що у сфері соціальних і управлінських наук методологічний плюралізм виступає необхідною умовою адекватного аналізу складних соціальних систем, оскільки дозволяє поєднувати різні теоретичні підходи та дослідницькі методи. Це створює передумови для більш комплексного дослідження процесів публічного управління, які характеризуються міждисциплінарним характером та високим рівнем складності.

Обґрунтовано, що курс «Філософія науки» відіграє важливу роль у формуванні методологічної культури аспірантів і може виступати ефективним інструментом розвитку їхньої дослідницької компетентності. Використання принципів методологічного плюралізму у викладанні цього курсу сприяє формуванню у майбутніх науковців здатності орієнтуватися у різноманітні наукових підходів, здійснювати критичний аналіз дослідницьких стратегій та обґрунтовано обирати методи наукового дослідження.

Таким чином, методологічний плюралізм може розглядатися як важлива концептуальна основа викладання курсу «Філософія науки» у системі підготовки аспірантів спеціальності «Публічне управління та адміністрування». Його інтеграція у зміст і методику викладання курсу сприяє формуванню дослідницької культури майбутніх науковців, розвитку їхньої здатності до методологічної рефлексії та підвищенню якості наукових досліджень у сфері публічного управління.

Список використаних джерел

1. Chang H. Is Water H₂O? Evidence, Realism and Pluralism. Dordrecht: Springer, 2012. 306 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-007-3932-1>
2. Feyerabend P. Against Method: Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge. London: New Left Books, 1975. 339 p.

3. Flores-Camacho F., Gallegos-Cázares L. Representational pluralism in science education. *Science & Education*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11191-024-00559-3>
4. Kellert S. H., Longino H. E., Waters C. K. (eds.). *Scientific pluralism*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006. 248 p.
5. Knox K. A Researcher's Dilemma – Philosophical and Methodological Pluralism. *Electronic Journal of Business Research Methods*. 2004. Vol. 2, No. 2. P.119–128.
6. Kuhn T. *The Structure of Scientific Revolutions*. 50th Anniversary ed. Chicago: University of Chicago Press, 2012. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226458144.001.0001>
7. Lakatos I. Falsification and the methodology of scientific research programmes. In: Lakatos I., Musgrave A. (eds.). *Criticism and the Growth of Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139171434.009>
8. Ludwig D., Rupy S. Scientific pluralism // *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* / ed. E. N. Zalta. 2021. Оновлено: 2026. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-pluralism/>
9. Midgley G. *Systemic Intervention: Philosophy, Methodology, and Practice*. New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers, 2000. 461 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4615-4201-8>
10. Mingers J. Combining IS research methods: Towards a pluralist methodology. *Information Systems Research*. 2001. Vol. 12, No. 3. P. 240–259. DOI: <https://doi.org/10.1287/isre.12.3.240.9709>
11. Mitchell S. D. *Unsimple Truths: Science, Complexity, and Policy*. Chicago: University of Chicago Press, 2009. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226532646.001.0001>
12. Ponce O., Gómez-Galán J., Pagán-Maldonado N. Philosophy of science and educational research. 2018. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1803.01220>
13. Veigl S. J. Scientific Pluralism in Practice: Responses to Anomaly in the Sciences. *Philosophy, Theory, and Practice in Biology*. 2022. Vol. 14. Article 14. DOI: <https://doi.org/10.3998/ptpbio.2896>
14. Veit W. Model pluralism. *Philosophy of Science*. 2019. DOI: <https://doi.org/10.1086/704045>
15. Whitley R. Competition and pluralism in the public sciences. *Research Policy*. 2003. Vol. 32, No. 6. P. 1015–1029. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(02\)00112-9](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00112-9)
16. Ясюк О., Дегтяр О. Методологія дослідження публічного управління сферою оборони в Україні. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 3 (11), С. 1060-1068. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-3\(11\)-1060-1068](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-3(11)-1060-1068)

References

1. Chang, H. (2012). *Is Water H₂O? Evidence, Realism and Pluralism*. Dordrecht: Springer. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-94-007-3932-1> [in English].
2. Feyerabend, P. (1975). *Against method: Outline of an anarchistic theory of knowledge*. New Left Books. [in English].
3. Flores-Camacho, F., & Gallegos-Cázares, L. (2024). Representational pluralism in science education. *Science & Education*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11191-024-00559-3> [in English].
4. Kellert, S. H., Longino, H. E., & Waters, C. K. (Eds.). (2006). *Scientific pluralism*. University of Minnesota Press. [in English].
5. Knox, K. (2004). A researcher's dilemma: Philosophical and methodological pluralism. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 2 (2), 119–128. [in English].
6. Kuhn, T. (2012). *The structure of scientific revolutions (50th anniversary ed.)*. University of Chicago Press. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226458144.001.0001> [in English].
7. Lakatos, I. (1970). Falsification and the methodology of scientific research programmes. In I. Lakatos & A. Musgrave (Eds.), *Criticism and the growth of knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139171434.009> [in English].
8. Ludwig, D., & Ruphy, S. (2026). Scientific pluralism. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/scientific-pluralism/> [in English].
9. Midgley, G. (2000). *Systemic intervention: Philosophy, methodology, and practice*. New York: Kluwer Academic / Plenum Publishers. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-4615-4201-8> [in English].
10. Mingers, J. (2001). Combining IS research methods: Towards a pluralist methodology. *Information Systems Research*, 12(3), 240–259. DOI: <https://doi.org/10.1287/isre.12.3.240.9709> [in English].
11. Mitchell, S. D. (2009). *Unsimple truths: Science, complexity, and policy*. Chicago: University of Chicago Press. DOI: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226532646.001.0001> [in English].
12. Ponce, O., Gómez-Galán, J., & Pagán-Maldonado, N. (2018). Philosophy of science and educational research. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1803.01220> [in English].
13. Veigl, S. (2020). Scientific pluralism in practice. *Philosophy, Theory, and Practice in Biology*. DOI: <https://doi.org/10.3998/ptpbio.16039257.0022.004> [in English].
14. Veit, W. (2019). Model pluralism. *Philosophy of Science*. DOI: <https://doi.org/10.1086/704045> [in English].
15. Whitley, R. (2003). Competition and pluralism in the public sciences. *Research Policy*, 32(6), 1015–1029. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(02\)00112-9](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00112-9) [in English].

16. Yasiuk, O., & Dehtiar, O. (2025). Metodolohiia doslidzhennia publichnoho upravlinnia sferoiu oborony v Ukraini [Research methodology of public defense administration in Ukraine] *Society and National Interests*, 3(11), 1060–1068. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-3\(11\)-1060-1068](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-3(11)-1060-1068) [in Ukrainian].

Отримано 15.01.2026

Прийнято до друку 28.01.2026

Опубліковано 22.04.2026

Received 15.01.2026

Accepted for publication 28.01.2026

Published 22.04.2026